

بنام خداوند جان و خرد

تجلی حکمت خسروانی  
در فلسفه اشراق

نگارش و تحقیق

دکتر بهمن صادقی فردا

انتشارات شفيعی

۱۳۹۹

|                     |   |                                                                   |
|---------------------|---|-------------------------------------------------------------------|
| سرشناسه             | : | صادقی مزده، بهمن، ۱۳۵۸ -                                          |
| عنوان و نام پدیدآور | : | تجلی حکمت خسروانی در فلسفه اشراق / نگارش و تحقیق بهمن صادقی مزده. |
| مشخصات نشر          | : | تهران: شفیعی، ۱۳۹۹.                                               |
| مشخصات ظاهری        | : | ۱۲۴ ص.                                                            |
| شابک                | : | 978-964-7843-89-8                                                 |
| جمعیت فهرست نویسی   | : | فیپا                                                              |
| موضوع               | : | سهروردی، یحیی بن حبش، ۵۸۷؟-۵۴۹ ق. -- نقد و تفسیر                  |
| موضوع               | : | فلسفه اسلامی                                                      |
| موضوع               | : | Islamic philosophy                                                |
| موضوع               | : | اشراق (فلسفه)                                                     |
| موضوع               | : | Ishraqiyah                                                        |
| رده بندی کنگره      | : | ۷۷۱B6.8                                                           |
| رده بندی دیویی      | : | ۱۹/۱                                                              |
| شماره کتابشناسی ملی | : | ۹۲۵۰                                                              |

## تجلی حکمت خسروانی در فلسفه اشراق

دکتر بهمن صادقی مزده

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۹

چاپ و صحافی: هورنو

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

حق چاپ و نشر برای انتشارات شفیعی محفوظ است

انتشارات شفیعی: تهران، میدان انقلاب، خیابان منیری جاوید، ساختمان اردیبهشت،

شماره ۶۵، طبقه همکف، تلفن: ۶۶۴۹۴۶۵۴

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۸۴۳-۸۹-۸

## فهرست

|    |                                                             |
|----|-------------------------------------------------------------|
| ۹  | ..... مقدمه                                                 |
| ۱۱ | ..... اهمیت بحث                                             |
| ۱۷ | ..... حکمت خسروانی و فلسفه اشراق نور                        |
| ۱۷ | ..... ۱. جایگاه و اهمیت «نور» در تعامل ررتشتی و فلسفه اشراق |
| ۲۰ | ..... ۲. آذر (نور) تعریف ندارد                              |
| ۲۲ | ..... ۳. تقسیمات آذر (نور)                                  |
| ۲۳ | ..... الف) نور الانوار                                      |
| ۲۳ | ..... ب) انوار مجرد محض و عرضی                              |
| ۲۴ | ..... پ) انوار اعلون و ارباب اصنام                          |
| ۲۶ | ..... ت) انوار مدبر و برازخ                                 |
| ۲۶ | ..... ث) اسبهد ناسوت                                        |
| ۲۷ | ..... ج) نور اقرب                                           |
| ۲۷ | ..... چ) نور سانح                                           |
| ۲۸ | ..... ح) انوار خاطف، ثابت و طامس                            |
| ۲۸ | ..... مبتدیان و نور خاطف                                    |

- متوسطان و نور ثابت ..... ۲۸
- حکیمان متاله و نور طامس ..... ۳۱
۴. آذر و ارتباطش با آشه و نفس ..... ۳۴
۵. رابطه نور، نفس و حکمت ..... ۳۸
۶. رابطه نور و لذت ..... ۴۰
- نفس، تعریف لذت ..... ۴۰
- ب) لذت و اس ..... ۴۱
- پ) لذت، روان ..... ۴۱
- ت) لذت عقل ..... ۴۲
- ج) لذت نفس ..... ۴۵
- چ) مراتب و تقسیمات انسان ..... ۴۹
۱. اشیقاء و تقسیمات شقاوت ..... ۴۹
۲. اخوان الصفا ..... ۵۰
- اصحاب یمین ..... ۵۱
- سعداء ..... ۵۲
- اخیار ..... ۵۲
- ابرار ..... ۵۲
- مقربین ..... ۵۲
- اخوان التجرید ..... ۵۳
- نبی ..... ۵۴
- خلیفه خداوند و حضور دائمی او در جهان ..... ۵۴
۷. جایگاه پاک، صفای باطن و نور در تعالیم زرتشت ..... ۶۰
- الف) تعریف آشه ..... ۶۰
- ب) جایگاه «آشه» و «منش نیک» ..... ۶۰

- ۶۲ ..... (ب) دستور به شناخت اِشه .....  
 ۶۲ ..... (ت) کارکرد «اِشه» و «منش نیک» .....  
 ۶۴ ..... (ث) اِشه آفریده خداوند است .....  
 ۶۵ ..... (ج) اِشه یکی از صفات اهورامزدا .....  
 ۶۵ ..... (چ) اِشه برگزیده اهورامزدا برای انسانها .....  
 ۶۶ ..... (ح) رابطه «اِشه» و «منش نیک» .....  
 ۶۶ ..... (خ) اِشه و آنچه بهترین است .....  
 ۶۶ ..... (د) اِشه را چگونه می توان بدست آورد .....  
 ۶۷ ..... (ذ) اِشه فرا به بهی ابدی .....  
 ۶۷ ..... (ر) اِشه یاری گر دین .....  
 ۶۷ ..... (ز) کردار، تنها در پرتو اِشه، شادمانی خواهد بود .....  
 ۶۷ ..... (س) پاداش آرمانی خداوند به گانش تنها در سایه «اِشه» و «منش نیک» .....  
 ۶۸ ..... امکانپذیر است .....  
 ۶۸ ..... (ش) دعای زرتشت دربارهٔ مرد و زن .....  
 ۶۹ ..... (ط) جایگاه کسی که به سوی اَشَوَن اید .....  
 ۶۹ ..... (ظ) دستور زرتشت به فرمانبری از اَشَوَن .....  
 ۷۱ ..... ۸. آذر و فرکیانی .....  
 ۷۵ ..... ۹. آذر متعلق به اهورامزدا است .....  
 ۷۶ ..... ۱۰. نور و خلق عالم .....  
 ۷۷ ..... هَوَرَخَش .....  
 ۷۹ ..... دَنای خسروانی و طباع تام سهروردی .....  
 ۸۱ ..... جابلقا، جابر صا و هورقلیا و فِرَوَهَر .....  
 ۸۷ ..... آمشاسپندان

|                                                              |     |
|--------------------------------------------------------------|-----|
| سلوک و قطع طریق در دیانت زرتشت (۱. مقصد سلوک ۲. روش سلوک     |     |
| ۳. جایگاه تعالیم دینی در سلوک ۴. علم حقیقی و حقیقت علم)..... | ۹۴  |
| پیر و مرشد الهی.....                                         | ۱۰۹ |
| سوشیانت.....                                                 | ۱۱۲ |
| نتیجه.....                                                   | ۱۱۹ |
| کتابنامه.....                                                | ۱۲۱ |

## مقدمه

شک یکی از بن‌مایه‌های فکری، معرفتی و اشراقی فلسفه شیخ شهاب الدین سهروردی آموزه‌های دین زرتشت است که ردپایی بس مشهود در تفکر تعالیم او به جا گذاشته، چنانکه می‌توان گفت حتی او اساس فلسفه خود را بر بنای بنیادین آموزه دیانت زرتشتی یعنی «نور» استوار ساخته است، و از همین می‌توان به اهمیت موضوع و جایگاه فرموده‌های زرتشت پیامبر و پیروانش و میزان تأثیر آن در تفکر شیخ اشراق پی برد، از همین روی در صدد برآمدیم تا حدود حلقه‌های این همگرایی و توجه خاص به تعالیم زرتشتی و تأثیر آن در فلسفه اشراق را بررسی نموده و کارکردهایش را هرچه بیشتر روشن سازیم، کارکردهایی که می‌تواند هم تعیین‌کننده جایگاه دین زرتشت در این فلسفه باشد و هم ارزشهای مختلف و حتی عرفانی آنرا به ما نشان دهد و هم چگونگی آمیزش و بکارگیری آنها را برایمان تبیین کند و هم از سوی دیگر ما را با تعالیم عرفانی فلسفه اشراق که می‌تواند بر پایه این تأثیرپذیری صورت گیرد آشنا سازد، به سه دلیل آنکه توفیق رفیق را هم شود.

اما لازم است موضوعی را در خصوص رویه بحث متذکر شوم مبنی بر اینکه روش بررسی مباحث به اینصورت است که دیدگاههای شیخ اشراق را اصل قرار داده و تعالیم زرتشتی را با آنها مقایسه می‌کنم چرا که اگر برعکس این قضیه اتفاق بی‌افتد به علت اینکه مطالب دیانت زرتشتی بسیار

بیشتر از محدوده تأثیرپذیری شیخ است بحث به انحراف کشیده خواهد شد پس آموزه‌های شیخ اشراق اصل قرار می‌گیرد و سپس در همان محدوده، آموزه‌های زرتشتی بیان می‌شود،

مطلب دیگر اینکه شاید مباحث مربوط به دیانت زرتشتی (هرچه که باشد) جای نقد، بررسی، تحقیق و تدقیق داشته باشد اما سعی من در اینجا این نیست که به چنین کاری دست زنم بلکه وقتی می‌گویم تعالیم زرتشتی، یعنی آنچه در «اوستا» مطرح شده به طور کل، حال می‌خواهد سروده‌های زرتشت پیامبر باشد خواه سالها بعد از وی آورده شده و در کنار سروده‌های او قرار داده شده باشد، و اینکه در این تحقیق تنها به آموزه‌های زرتشتی توجه دارم نه آنچه در ایران باستان قبل از زرتشت بوده، پس خواننده محترم و صاحبان فن به این موضوع دقت داشته باشند.

و در آخر امید دارم که «طواف الهی و نفعات مردان و زنان نیک، بخصوص جناب شیخ شهاب الدین سهروردی بنده را در این راه یاری فرمایند.

بهمن صادقی مژده